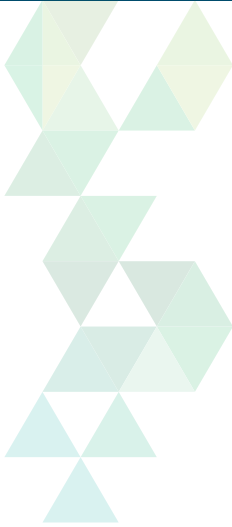

**Stichting
Apeldoornse
Monumenten**

SAM Jaarboek 2024

met terugblik op 2023

*Voorzijde: Cargo International, Ugchelseweg 11
(SAM-Fotoprijs 2023 – Annette van Huffelen)*

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord 4

Wat is er te lezen in dit jaarboek? 6

Bestuurlijke verantwoording van standpunten en samenwerkingsverbanden

Standpunten op gemeentelijk erfgoedbeleid 8
Samenwerking met partnerorganisaties 14

Activiteiten in 2023

Uitreiking SAM-Restauratieprijs 2023 en SAM-Fotoprijs 2023 19
Terugblik op de Open Monumentendagen .. 23
Stadsherstel:
• Voortgang herstel van Wenumse Windmotoren 25
• Voortgang herstel van Rijksmonumentale bruggen in De Parken 28

Tot nu toe geplande activiteiten in 2024

Cursus: verduurzaming van oude woningen met versterking van cultuurhistorische waarde 30
Donateursavond: fabrieksschoorstenen in Nederland en Apeldoorn 32

Achtergrondartikel:

Schoorstenen in Apeldoorn 34
De bijzondere geschiedenis van de schoorsteen Smederij Eikendal 39

Mededelingen van het bestuur 44

Communicatie met donateurs en belastingvrije schenkingen 47

Colofon 50

VOORWOORD

Beste donateurs van Stichting Apeldoornse Monumenten,

2023 ligt nog maar net achter ons en nu al heeft SAM een vers jaarboek voor u klaar. Misschien merkt de oplettende lezer dat het lijkt of in de titel (*Jaarboek 2024, met terugblik op 2023*) een jaartje is overgeslagen: we hebben ervoor gekozen om vanaf dit nummer het jaar van verschijnen in de titel weer te geven opdat deze het hele jaar actueel blijft.

Het SAM-bestuur verwelkomt twee nieuwe bestuursleden die beiden vol enthousiasme onze geledingen komen versterken nu Hans van de Water en Leo Kok hun zetel in het bestuur willen overdragen. Het bestuur is Hans en Leo erg dankbaar voor alles wat ze voor de SAM betekend hebben. Tegelijkertijd zien we uit naar de ideeën en plannen die Erik Rinia en Inez Overweel gaan inbrengen.

Onze mooie gemeente Apeldoorn heeft grootse groeiplannen. Het SAM-bestuur begrijpt dat groei en ontwikkeling leiden tot verandering: woningbouw is noodzakelijk, uitbreiding van instellingen voor hoger onderwijs en studentenhuisvesting zijn gewenst. En ook in beschermde stads- en dorpsgezichten staat de tijd niet stil. Maar dat hoeft niet te betekenen dat stadsontwikkeling ons erfgoed wegdrukt. Op veel plaatsen in het land worden prachtige nieuwe wijken opgezet die het erfgoed prominent op de voorgrond plaatsen. Dit is ook de toekomst voor Apeldoorn die het SAM-bestuur voor ogen staat. We hebben daarom het afgelopen jaar een flinke inspanning verricht om invloed uit te oefenen op stadsontwikkeling in wijken met erfgoed, zoals de Veldhuislocatie met het Talensgebouw en de Nettenfabriek, en het Hertzbergerpark met het Centraal Beheergebouw, aan weerszijden van het station. Ook hebben we onze inbreng tot behoud en bescherming van een aantal belangrijke

monumentale panden en ensembles nadrukkelijk naar voren gebracht bij het College van B&W en de gemeenteraad. In dit jaarboek kunt u lezen hoe dat in zijn werk is gegaan. Wij zijn benieuwd hoe u als donateur deze bestuurlijke standpunten beschouwt en uw inbreng hieraan zou willen leveren.

Natuurlijk blijven de drie pijlers ‘bescherming’, ‘herstel’ en ‘onder de aandacht brengen’ van monumentaal erfgoed, leidend voor onze kerntaken. We constateren dat onze donateurs ons steeds vaker attenderen op bedreigd erfgoed of ons benaderen met vragen. We stellen dit erg op prijs en proberen deze vragen steeds zo goed en snel mogelijk te beantwoorden. Tijdens de cursus monumentenonderhoud (vier avonden gewijd aan verduurzaming van oude woonhuizen) en een donateursavond in de eerste helft van 2024 kunnen we weer met elkaar van gedachten wisselen. Ik zie daar nu al naar uit.

Ik wens onze donateurs een goed 2024, waarin dankzij onze gezamenlijke inspanning Apeldoorns monumentale erfgoed de plaats krijgt die het verdient.

Met hartelijke groet,

Josée Hulshof,
voorzitter

WAT IS ER TE LEZEN IN DIT JAARBOEK?

Herma van Dorth

Het SAM-bestuur is van mening dat het tijd is om u, als donateur, uitleg te bieden over de standpunten die het heeft ingenomen op monumentengebied en over onze samenwerking met partnerorganisaties.

Uiteraard wordt er regelmatig samengewerkt met gemeente Apeldoorn. Een artikel over 'SAM-standpunten op het gemeentelijk erfgoedbeleid' is te vinden op pagina 8 met voorbeelden van panden en wijken waar wij ons zorgen om maken, zoals het Centraal Beheergebouw, Gebied Veldhuis, Wenumse Watermolen en het Wegerif-pand 'Onder 't Stroodak', Van der Houven van Oordtlaan 4. Veel van de partijen waar SAM mee samenwerkt, zowel binnen Apeldoorn als erbuiten, staan op pagina 14. Samenwerking is er onder andere met Het Oversticht waar ons nieuw-aangetreden bestuurslid Erik Rinia werkzaam is.

Op pagina 19 kunt u een verslag vinden van het toekennen van SAM-prijzen die met enige regelmaat worden uitgereikt. Op 9 september 2023 werden door Cultuurwethouder Peter Messerschmidt de SAM-Restauratieprijs 2023 (pagina 20) en de SAM-Fotoprijs 2023 (pagina 22) uitgereikt. De winnende foto staat op de voorpagina van dit jaarboek. 'Oud en nieuw verbonden in goede compositie en een zorgvuldig gekozen standpunt', was het oordeel van de fotojury voor winnaar Annette van Huffelen. De winnaar van de SAM-Restauratieprijs 2023 werd het Rijksmonumentale pand 'Villa Henriëtte', Bosweg 11 van Alex en Hetty Claassen. Volgens de restauratiejury is het 'hersteld met een uitstekend oog voor detail en verduurzaming met respect voor monumentale waarden' (pagina 20 met foto).

Zoals ieder jaar in het tweede weekend van september organiseerde SAM met partners de Open Monumentendagen. Op pagina 23 staat een beknopt verslag met foto's.

Eén van de activiteiten van SAM-Stadsherstel is het herstel van de historische Wenumse windmotoren. U leest er alles over op pagina 25. Ook vinden we het van belang dat de Rijksmonumentale bruggen in het Oranjepark en het Wilhelminapark in oude luister worden hersteld, met name door het terugbrengen van historisch elementen aan deze bruggen. Op pagina 28 leest u meer.

In het kader van het Platform Monumenteigenaren (opgericht door gemeente en SAM) worden er in februari en maart wederom cursussen gegeven over verduurzaming van monumenten, u leest er alles over op pagina 30.

Verder is de samenwerking met Stichting Fabrieksschoorstenen opmerkelijk (pagina 34). In het kader van SAM-Erfgoed heeft ons oud-bestuurslid Hans van de Water een gedetailleerd achtergrondverhaal samengesteld over schoorstenen in Apeldoorn.

Wij denken dat dit dermate interessant is dat we er in april een donateursavond aan wijden met medewerking van Hans en genoemde stichting (pagina 30).

Rest me nog te noemen dat u mededelingen van het SAM-bestuur kunt vinden op pagina 44. En de manier waarop SAM met donateurs communiceert inclusief meer informatie over belastingvrije schenkingen staan op pagina 47 beschreven.

Geniet van het lezen over de activiteiten van Stichting Apeldoornse Monumenten.

**Stichting
Apeldoornse
Monumenten**

BESTUURLIJKE VERANTWOORDING VAN STANDPUNTEN EN SAMENWERKINGSVERBANDEN

Josée Hulshof / Ed van Gent

Standpunten op gemeentelijk erfgoedbeleid

Het afgelopen jaar (2023) heeft het bestuur van Stichting Apeldoornse Monumenten flink meegepraat over onderwerpen die voorliggen ter besluitvorming door de gemeente (College van B&W en gemeenteraad). Het doel van onze inbreng is steeds om het gebouwde en landschappelijke erfgoed te beschermen en op een verantwoorde manier in te bedden in gemeentelijke plannen voor stadsuitbreiding en woningbouw, of om het beeld en de kwaliteit van beschermde dorps- en stadsgezichten te behouden. Het SAM-bestuur begrijpt dat groei en ontwikkeling van Apeldoorn leiden tot verandering: woningbouw is noodzakelijk, uitbreiding van instellingen voor hoger onderwijs en studentenhuysvesting zijn gewenst. En ook in beschermde stads- en dorpsgezichten staat de tijd niet stil. Deze ontwikkelingen moeten volgens het SAM-bestuur vormgegeven worden in harmonie

met bestaande gebouwen van cultuurhistorische waarde, zoals overall in Nederland. Uit de grote hoeveelheid onderwerpen waar het SAM-bestuur zich mee heeft bemoeid, gaan we hier in op de belangrijkste vier. Daarnaast heeft het bestuur ook, onder meer, schriftelijk haar standpunt kenbaar gemaakt op de Erfgoedverordening, en haar mondelinge inbreng op de gedachtenvorming voor de nieuwe Nota Cultuur en Erfgoed, en de inventarisatie voor het erfgoedproject Post-70 van de gemeente. Het SAM-bestuur hoort graag van onze donateurs wat uw mening is over deze onderwerpen en of u zich kunt vinden in de ingenomen standpunten.

- **Hertzberger Park (Centraal Beheergebouw)**

In ons vorige jaarboek is een uitgebreid artikel opgenomen over de historie van Hertzberger's wereldberoemde gebouw dat in 2013 definitief door

Centraal Beheer is verlaten. Sinds dat jaar staat het gebouw leeg, overgeleverd aan verloedering en verval. Vorig jaar rond deze tijd was het SAM-bestuur nog hoopvol gestemd over de plannen die in opdracht van eigenaar Certitudo ontwikkeld waren door architectenbureau MVRDV. Inmiddels is vastgoedbedrijf Certitudo failliet en over de plannen van MVRDV wordt niet meer gesproken. Het gebouw is nu een onneembare vesting geworden om verdergaande verloedering een halt toe te roepen. Tenslotte heeft de gemeente een eerste optie tot koop gevestigd met als doel een voor Apeldoorn gewenste ontwikkeling mogelijk te maken. Het SAM-bestuur is verheugd te merken dat de gemeente pal staat voor behoud van het complex en in overleg is met onder andere de Rijksdienst voor het Culturele Erfgoed om een passende toekomst voor het gebouw en het omringende gebied veilig te stellen.

Het gebouw, een gemeentelijk monument, blijft met stip genoteerd op de shortlist van panden die binnenkort als Rijksmonument zullen worden aangewezen binnen het contingent van gebouwen dat na 1965 is gerealiseerd (het Post-65 project van het Rijk).

Het SAM-bestuur heeft voor het Centraal Beheergebouw een Visie-document ontwikkeld (op te vragen via info@apeldoornsemonumenten.nl) dat is aangeboden aan wethouder Peter Messerschmidt. Kern van deze visie is dat bij herontwikkeling van de complexe bouwkundige structuur bij voorkeur zo nauw mogelijk wordt aangesloten bij oorspronkelijk gebruik en vormgeving. Een dergelijke benadering zal daarna leidend zijn voor het vinden toekomstige functies.

Verder is het SAM-bestuur van mening dat dit complex van grote internationale architectonische waarde is. Wij zijn voornemens om, in samenwerking met anderen, internationale aandacht te vragen voor de herontwikkeling (en bijbehorende financiering) van dit complex.

- **Gebied Veldhuis**

Ingeklemd tussen station, spoor, kanaal en Molenstraat bevindt zich het Veldhuisgebied. Sinds vorig jaar is 'heel Apeldoorn' bij de herontwikkeling van dit gebied betrokken. Er moeten volgens de gemeentelijke plannen zo'n 1000 woningen komen en ongeveer 8.000 m² onderwijsruimte.

Het bestuur van SAM heeft, in samenwerking met architect en buurtbewoner Herman van Essen, zich dit jaar intensief bemoeid met de stedenbouwkundige ontwikkelingen voor het Veldhuisgebied. Tijdens diverse openbare bijeenkomsten van de gemeente heeft SAM zich uitgesproken vóór harmonieuze insassing van het erfgoed in de planvorming. Het gebied herbergt immers het laatste stukje industrieel erfgoed in het centrum van Apeldoorn, met de

monumentale Talensgebouwen, Nettenfabriek met schoorsteen en diverse andere monumentale historische panden. Het SAM-bestuur maakt zich ernstige zorgen over de zeer grote aantallen woningen die op dit relatief kleine oppervlak zijn gepland. Deze zorgen zijn schriftelijk ingediend bij de gemeente als Zienswijze van SAM op de versie van het Masterplan van juli 2023 (op te vragen via info@apeldoornsemonumenten.nl).

Op verzoek van diverse fracties van de gemeenteraad hebben Ed van Gent en Herman van Essen een alternatief plan ontwikkeld, het zogenoemde 'Plan B'. Dit plan is aangeboden aan de gemeenteraad.

In de meest recente versie, van november 2023 van het Masterplan Veldhuis 2023 (<https://www.apeldoorn.nl/fl-masterplan-veldhuis>), zijn op basis van de ingediende SAM-Zienswijze en het plan B een aantal aanpassingen in het ontwerp doorgevoerd, waardoor het industriële erfgoed als ijkpunt van de nieuwe wijk wordt versterkt en waardoor de zichtbaarheid van het industriële erfgoed beter wordt geborgd. Plan B is bovendien in het besluitvormingsproces door de gemeenteraad aan de orde gesteld, zonder dat dit tot op heden heeft geleid tot een structurele aanpassing van het gepresenteerde ontwerp. Bij het ter perse gaan van dit SAM Jaarboek stond het Masterplan Veldhuis geagendeerd voor besluitvorming door de gemeenteraad.

- **Wenumse Watermolen**

De Wenumse Watermolen uit 1313 is één van de oudste monumenten van Apeldoorn. De molen is een Rijksmonument in eigendom van de gemeente. De gemeenteraad besloot in 2012 om de watermolen te verkopen vanwege de toenmalige tekorten in de gemeentelijke financiën.

Hoewel deze tekorten nu niet meer aan de orde zijn, besloot de gemeenteraad onlangs om vast te houden aan haar besluit van meer dan tien jaar geleden tot verkoop. Alvorens tot verkoop over te gaan, worden molen en waterrad op kosten van de gemeente vak-kundig gerestaureerd – deze restauratie is nu in volle gang. We zijn blij met deze hoognodige restauratie.

Het SAM bestuur betreurt echter het gemeentelijk besluit om tot verkoop van de Wenumse Watermolen over te gaan. Nu de gemeenteraad het besluit om de watermolen te verkopen opnieuw heeft bekrachtigd, wil het SAM-bestuur benadrukken dat de Rijksmonumentale watermolen onderdeel is van een complex bestaande uit andere (deels monumentale) bouwwerken en het omringende landschap met wijert en beek. In onze visie dient daarom het complex als één geheel te worden verkocht aan een organisatie die als landschaps- en erfgoedbeheerder kan optreden. Een kostendekkende exploitatie van dit complex moet daaraan ondergeschikt zijn. Het te verkopen gebied en bebouwing dient zorgvuldig te worden afgebakend op basis van samenhangende cultuurhistorische en landschappelijke waarden. Voor een dergelijk gebied kan dan een beheer- en exploitatieplan worden opgesteld. Het SAM-bestuur heeft het gemeentebestuur in deze zin geïnformeerd.

- **Van der Houven van Oordtlaan 4, bescherming nalatenschap van architect A.H. Wegerif**

Diverse donateurs hebben het SAM-bestuur nadrukkelijk verzocht om op te treden ter bescherming van het woonhuis 'Onder 't Stroodak' aan de Van der Houven van Oordtlaan 4, prominent gelegen aan het Oranjepark en onderdeel van het rijksbeschermd stadsgezicht De Parken. Architect Henk Wegerif heeft dit pand in 1920 ontworpen voor zijn zuster Agatha Wegerif en zwager Ties Kruize. Het woonhuis behoort tot het rijke oeuvre van de architect die zo'n onderscheidende stempel heeft gedrukt op de architectuurhistorie van Apeldoorn. Zijn nalatenschap omvat alleen al in Apeldoorn circa 74 werken, waarvan de meerderheid beschermd is als Rijksmonument, gemeentelijk monument, of karakteristiek of beeldbepalend pand, maar toch ook is er een groot aantal gesloopt.

Gezien het grote belang van ‘Onder ’t Stroodak’ in het oeuvre van Henk Wegerif, heeft het SAM-bestuur de gemeente verzocht om het de status van gemeentelijk monument te verlenen. Dit omdat het pand te lijden heeft onder ernstig achterstallig onderhoud en ingrepen die de cultuurhistorische waarde van huis en tuin aantasten.

De gemeente heeft naar aanleiding van dit verzoek een onafhankelijk bureau de monumentale waarde van dit pand laten onderzoeken. Het onderzoeksrapport is beoordeeld door de Commissie Omgevingskwaliteit (de voormalige Welstandscommissie), wat leidde tot de aanbeveling om het huis de status van beeldbepalend pand toe te kennen. Het SAM-bestuur kan hiermee instemmen.

Het College van B&W heeft desondanks besloten dat de status rijksbeschermd stadsgezicht voldoende bescherming biedt en de aanwijzing als beeldbepalend pand is afgewezen. Het SAM-bestuur heeft bezwaar aangetekend tegen dit besluit met als argument dat status als rijksbeschermd stadsgezicht onvoldoende bescherming biedt tegen sloop. Bij het ter perse gaan van dit jaarboek liep deze procedure nog.

Samenwerking met partnerorganisaties

- **SAM staat niet alleen: samenwerkingsverbanden binnen en buiten Apeldoorn maken ons effectiever**

In dit jaarboek willen we als SAM-bestuur niet alleen rekenschap afleggen aan onze donateurs over de standpunten die we het afgelopen jaar hebben ingenomen bij cruciale onderwerpen op de gemeentelijke agenda. Ook willen we u een indruk geven van de organisaties met wie wij samenwerken. Zij ondersteunen ons bij de uitvoering van onze doelstellingen (beschermen, herstellen en onder de aandacht brengen van gebouwd erfgoed in Apeldoorn), voorzien ons van informatie, en houden ons scherp. Welke organisaties zijn dat, en op welke onderwerpen werken we samen? Het is ondoenlijk om een uitputtende lijst samen te stellen. Hierbij een selectie.

- **Binnen Apeldoorn ...**

... werken we vanzelfsprekend samen met het **Erfgoed Platform Apeldoorn (EPA)**, waar SAM bij is aangesloten, en een groot deel van andere organisaties die zijn aangesloten bij EPA.

Vooral voor het organiseren van de Open Monumentendagen is deze samenwerking essentieel – zonder de inzet van EPA, het Gidsencollectief, het Vertelgenootschap, CODA en vele anderen, zouden de Open Monumentendagen in deze vorm onmogelijk zijn. Ook is er intensieve samenwerking met Architectuurcentrum Bouwhuis over de stadsontwikkelingsplannen voor de Veldhuislocatie en het Hertzbergerpark. Verder subsidieert het Erfgoed Platform Apeldoorn diverse activiteiten van SAM, waaronder publicaties en het Stadsherstelproject Rijksmonumentale Bruggen in De Parken.

Gemeente Apeldoorn is een onmisbare partner voor ons werk: samen hebben we het Platform

Monumenteigenaren opgericht en samen runnen we de cursus monumentenonderhoud. Eens per twee maanden is er een ambtelijk overleg en eens per drie maanden een bestuurlijk overleg met wethouder Peter Messerschmidt, telkens met een uitgebreide agenda waarop ontwikkelingen op het terrein van erfgoedbeleid de revue passeren. Wij zijn van mening dat dit het erfgoedbeleid ten goede komt. SAM vervult daarbij een rol als *onafhankelijke* erfgoedbelangenorganisatie. We agenderen onderwerpen los van de politiek en het ambtenarenapparaat, en kunnen reageren op ontwikkelingen die een mogelijke aantasting vormen van het Apeldoornse erfgoed. Maar wij zijn ook partner in het signaleren van ontwikkelingen die wellicht buiten het zichtveld van de gemeente spelen en die van belang zijn.

Ook is er een vruchtbare samenwerking met diverse **wijk- en dorpsraden**. Zo is er overleg met wijkraad Centrum over de plannen voor het Hertzbergerpark en de Veldhuislocatie. Voor het meest recente boek in de serie Wijk in Beeld over de wijk Berg en Bos was samenwerking met de Wijkvereniging Berg en Bos onmisbaar.

• **Buiten Apeldoorn**

Verrassender is misschien voor u de vele samenwerkingsrelaties die SAM buiten Apeldoorn koestert. Hierbij een aantal voorbeelden.

Erfgoedvereniging Bond Heemschut

Erfgoedvereniging Bond Heemschut is een particuliere vereniging die zich al sinds 1911 inzet voor de bescherming van culturele monumenten. SAM heeft goed contact met een vertegenwoordiger van de Commissie Gelderland en kan een beroep doen op de expertise van de erfgoedvereniging. Zo heeft de erfgoedvereniging ondersteuning gegeven bij het indienen van bezwaren bij de gemeente en bij het behoud van monumentale kunst. Ook ten aanzien van het signaleren en onder de aandacht brengen van bedreigde waardevolle monumenten is de erfgoedvereniging een goede partner.

Gelders Genootschap

Het Gelders Genootschap

is een onafhankelijk

adviesorganisatie voor ruimtelijke kwaliteit die al meer dan honderd jaar bestaat met als missie de 'bevordering en instandhouding van de schoonheid van stad en land'. Het Gelders Genootschap verzorgt het secretariaat en de advisering van de gemeentelijke Commissie Omgevingskwaliteit. Een vertegenwoordiger van het SAM-bestuur krijgt een vaste uitnodiging om bij openbare zittingen van de commissie aanwezig te zijn. Vanuit de commissie en het Gelders Genootschap is grote waardering voor de bijdrage die SAM vanuit haar rol kan geven. De SAM-vertegenwoordiger is gehoord bij de evaluatie van de Commissie Omgevingskwaliteit die in de loop van 2023 heeft plaatsgevonden.

Het Oversticht

Het Oversticht is een

provinciale adviesorganisatie die zich inzet voor de 'mooiste leefomgeving waar iedereen zich thuis voelt'. Zij adviseert overheden, maar ook private organisaties, bedrijven en particulieren op het gebied

van erfgoed, omgevingskwaliteit en duurzame stedenbouw. Dat doet zij al sinds 1925. Het Oversticht is hoofdzakelijk actief in de provincie Overijssel, maar ook in delen van Gelderland, Flevoland en Drenthe. Zij organiseert voor veel gemeenten bijvoorbeeld de welstands- en monumentencommissies, maar adviseert ook over beleid, herbestemming, transformatie en overige maatschappelijke vraagstukken.

Vereniging Hendrick de Keijser Monumenten

Vereniging Hendrick de Keijser

is een private organisatie die

zich inzet voor het behoud

van monumentaal erfgoed. De wijze waarop zij dat doet is onder andere door historische bouwwerken

te verwerven en deze vervolgens te restaureren

of herontwikkelen en te exploiteren. De rekenen worden onder andere ingezet voor de instandhouding

van vastgoed in haar portefeuille en het verwerven

van nieuwe monumenten. Vereniging Hendrick

de Keijser heeft de status van POM (Professionele

Organisatie voor Monumentenbehoud). Organisaties

met meer dan twintig Rijksmonumenten in hun bezit komen in aanmerking voor deze status. Ook in de gemeente Apeldoorn heeft de vereniging bezit waarover SAM contact heeft met de vereniging.

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE)

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) maakt onderdeel uit van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Zij is verantwoordelijk voor het ontwikkelen en uitvoeren van het nationaal erfgoedbeleid. Daarnaast geeft zij advies, vormt zij een kenniscentrum voor relevante maatschappelijke erfgoedvraagstukken en is verantwoordelijk voor het bijhouden van het Rijksmonumentenregister. Incidenteel wijst zij nog Rijksmonumenten aan. Bij grote wijzigingen aan Rijksmonumenten dient zij net als de gemeentelijke monumentencommissie te adviseren aan de gemeente. Naast het gebouwde erfgoed houdt RCE zich ook bezig met archeologie en cultuurlandschappen. Bij complexe vraagstukken, zoals de toekomstige ontwikkelingen van het Hertzbergerpark of de toekomstige mogelijkheden van

Rijksmonument de Wenumse Watermolen, wordt RCE door gemeente Apeldoorn geconsulteerd. Omtrent deze ontwikkelingen heeft SAM toegang tot de adviseurs van RCE om het standpunt van SAM onder de aandacht te brengen.

Stichting Nederland Monumentenland

Stichting Nederland Monumentenland zet zich in voor de verbinding tussen het algemene publiek en het cultureel erfgoed om zo het draagvlak voor het behoud van monumenten te vergroten. Zij zijn de landelijke coördinator van de Open Monumentendagen en organiseren de jaarlijkse Erfgoedvrijwilligersprijs. SAM werkt intensief samen met Stichting Monumentenland bij de organisatie van de Open Monumentendagen (OMD). Nederland Monumentenland geeft inhoudelijk richting aan het thema van het jaar, geeft recht op het gebruik van het OMD-logo op brochures, vlaggen, badges en andere materialen, onderhoudt de landelijke website voor deelnemende monumenten per gemeente, en stimuleert samenwerking tussen Open Monumentencomités van verschillende

steden door landelijke bijeenkomsten waar SAM steeds aan deelneemt. Voor wat betreft de Erfgoedvrijwilligersprijs was 2023 een wel heel bijzonder jaar. Het Vertelgenootschap Apeldoorn, een belangrijke partner bij de Open Monumentendagen, is dit jaar genomineerd voor deze prijs en uit tientallen inzendingen geselecteerd als één van de drie finalisten.

Erfgoedvrijwilligersprijs Het Vertelgenootschap een gedeelde tweede prijs uitgereikt.

Stichting Fabrieksschoorstenen - STIF

2023 was het Europese Jaar van de Fabrieksschoorstenen, uitgeroepen door de Europese Federatie van

Industrieel Erfgoed. In dat kader verzocht gemeente Apeldoorn SAM een overzicht te maken van de nog resterende fabrieksschoorstenen in Apeldoorn in de wetenschap dat het overgrote deel ervan in voorbije jaren gesloopt is. Oud-SAM bestuurslid Hans van de Water deed daarvoor het nodige onderzoek. Zijn bevindingen leest u elders in dit SAM-Jaarboek. Daar is ook te lezen dat SAM door dat onderzoek in contact kwam met de Stichting Fabrieksschoorstenen, STIF.

STIF heeft als doel de bestudering en instandhouding van fabrieksschoorstenen die tot ons industrieel erfgoed kunnen worden gerekend. Met hun encyclopedische publicatie Fabrieksschoorstenen in Nederland en diepgaande expertise van structuur en restauraties van fabrieksschoorstenen, vormt STIF een vraagbaak voor eigenaren van een fabrieksschoorsteen. SAM en STIF wisselden wederzijds informatie uit over in de gemeente Apeldoorn nog bestaande schoorstenen. Die samenwerking resulteert in een presentatie over fabrieksschoorstenen door STIF tijdens een SAM-donateursbijeenkomst op 9 april 2024 in ACEC (zie pagina 32).

ACTIVITEITEN IN 2023

Uitreiking SAM-Restauratieprijs 2023 en SAM-Fotoprijs 2023

Herma van Dorth

Stichting Apeldoornse Monumenten kent periodiek prijzen toe. Vanaf dit jaar is er sprake van twee verschillende prijzen: de SAM-Restauratieprijs en de SAM-Fotoprijs.

De SAM-Restauratieprijs is voor panden in de gemeente Apeldoorn die vakkundig zijn gerestaureerd en voldoen aan de op de volgende pagina genoemde voorwaarden.

Aan de wedstrijd voor de SAM-Fotoprijs kon worden deelgenomen door iedereen die een prachtige foto instuurde van een monument in de gemeente Apeldoorn.

Voor beide prijzen maakten vakkundige juryleden een selectie en wezen winnaars aan. Dit werd vervolgens bekrachtigd door het SAM-bestuur.

Alle prijzen zijn op zaterdag 9 september 2023 door wethouder Peter Messerschmidt uitgereikt tijdens de opening van de Open Monumentendagen. Voor alle winnaars was er een oorkonde.

Wethouder Messerschmidt heeft SAM herhaalde malen verzocht om beide prijzen vaker uit te reiken, bijvoorbeeld eens per twee jaar.

- **SAM-Restauratieprijs 2023**

Genomineerden SAM-Restauratieprijs 2023

Met deze prijs wil SAM authentiek cultureel erfgoed onder de aandacht brengen en eigenaren van dergelijke panden belonen voor de wijze waarop

zij hun pand koesteren. Hiervoor in aanmerking komen alle panden in de gemeente Apeldoorn (stad, dorpen en buitengebied) die de status hebben van karakteristiek- of beeldbepalend pand, gemeentelijk- of Rijksmonument of anderszins karakteristieke oude panden. De prijs wordt toegekend aan het meest vakkundig gerestaureerde pand in de gemeente Apeldoorn en gaat voor deze editie over panden, gereedgekomen tussen 1 januari 2019 en 31 december 2022.

*Winnaar: Rijksmonument Villa Henriëtte,
Bosweg 11*

De winnaar is het *Rijksmonument Villa Henriëtte*, *Bosweg 11* van eigenaars Alex en Hetty Claassen. De jury was vol lof want het pand is 'hersteld met een uitstekend oog voor detail en verduurzaming met respect voor monumentale waarden.' De prijs is een sculptuur van beeldhouwster Toos Gipman.

De tweede prijs was er voor het *gemeentelijke monument*, *Hoofdstraat 104*, waarin Guusje is gevestigd. De restauratie van dit pand werd door uitbater Thomas Nobels 'met zorg uitgevoerd en werd onder andere het oorspronkelijke gevelbeeld van dit gemeentelijk monument hersteld'.

*Gemeentelijk
monument,
Hoofdstraat 104*

Rijksmonument het Aardhuis (Hoog Soeren)

De derde prijs ging naar het *Rijksmonument het Aardhuis (Hoog Soeren)*. Deze restauratie werd volgens de jury 'zeer professioneel uitgevoerd, nieuwe elementen (als vloerbedekking) sluiten goed aan bij dit monument'. Eigenaar van het pand is Kroondomein Het Loo en Rentmeester Arno Willems was aanwezig om de prijs in ontvangst te nemen.

- **SAM-Fotoprijs 2023**

Nieuw dit jaar is dat amateurfotografen in aanmerking konden komen voor een prijs; de SAM-Fotoprijs 2023. Voor deze prijs kon iedereen zich met een foto van een karakteristiek of monumentaal pand aanmelden door de foto te uploaden naar de SAM-site.

Genomineerden SAM-Fotoprijs 2023

De winnaar van de eerste prijs was *Annette van Huffelen* met haar foto van het pand van Cargo International, aan Ugchelseweg 11. 'Oud en nieuw verbonden in goede compositie en een zorgvuldig gekozen standpunt', aldus de jury. Zij ontving een ingelijste vergroting van haar foto.

*Wethouder en winnares
(foto Angela Stouten)*

André Kok ontving een gedeelde tweede prijs, met pand Deventerstraat 16.

De jury oordeelde: 'Opvallend historisch gebouw met mooie lichtval gefotografeerd'.

Ook een tweede prijs was er voor *Wim Hendriksen* met zijn foto van het Keukengebouw van het Apeldoornsche Bosch aan de Zutphensestraat.

Jury: 'Symmetrie in compositie gevangen in gebouw met een geschiedenis'.

Alle foto's van de genomineerden werden in CODA tentoongesteld. Na de Open Monumentendagen waren deze foto's nog twee weken te zien in het Stadhuis. Zie www.apeldoornsemonumenten.nl voor uitgebreidere informatie over de prijzen in de afgelopen jaren.

Terugblik op de Open Monumentendagen

Josée Hulshof

Het Open Monumentenweekend was ook dit jaar weer één groot zonovergoten feest. Bij temperaturen boven de 30 graden genoten jong en oud en alles ertussenin van levende monumenten. Zelden zoveel kinderen en jongeren zien genieten van levend erfgoed, waaronder in Loenen spuitende waterslangen uit oude brandweerauto's ter afkoeling van de zinderende hitte met als toegift een fantastische gele brandweershelm cadeau.

Spelderholt (foto Rob Voss)

Jongerengidsen begeleidden honderden bezoekers langs de vijf monumenten plus een monumentale sequoia op het Landgoed Spelderholt, terwijl op Landgoed de Kopermolen bezoekers de historie van de in de jaren '30 gesloopte kopermolen beleefden.

In Hapsdorp toonden kinderen hun ouders hoe ze als bewoners uit de ijzertijd op schoolkamp 'overleefden', en in het Orderbos probeerden ze uit hoe archeologen van scherven een kruik in elkaar zetten.

Jong en oud kon in het Westenenkerpark leren schermen en daar in de Rietendakschool weer eens voelen hoe het is om met een ouderwetse kroontjespen te schrijven.

Druk was het ook op Paslaan 13, de prachtige villa die van top tot teen en van voor tot achter was opengesteld om van dichtbij te zien hoe mooi zo'n monumentale villa van binnen en buiten is.

Dit is slechts een greep uit de bruisende activiteiten van het OMD-weekend, verrijkt werd met de onvolprezen verhalen van Het Vertelgenootschap, veel muziek en informatieve wandelingen met gidsen. Heel veel dank aan alle eigenaren die hun locatie openstelden en de vrijwilligers die dit veelzijdige programma mogelijk maakten.

Het verdient bijzondere vermelding dat Het Vertelgenootschap vanwege haar jarenlange fantastische verhalen tijdens de Open Monumentendagen op 1 december de nationale erfgoedvrijwilligersprijs kreeg uitgereikt door demissionair minister Robbert Dijkgraaf (zie ook pagina 18).

Stadsherstel

Ed van Gent

Eén van de pijlers van Stichting Apeldoornse Monumenten is Stadsherstel, waarmee SAM de mogelijkheid creëert om zich tastbaar in te zetten voor herstel van erfgoed in Apeldoorn. Als onafhankelijke stichting heeft SAM-Stadsherstel de mogelijkheid om fondsen te werven en subsidies aan te vragen.

- **Voortgang herstel Wenumse Windmotoren**

Eén van de twee projecten die in 2023 zijn aangepakt door SAM-Stadsherstel is 'Herstel van twee historische windmotoren in Wenum'. Projectleider Nico van der Horst verzocht SAM-Stadsherstel om ondersteuning. Wij hebben dit verzoek ingewilligd en het financieel beheer (inclusief aanvragen en beheer van subsidiegelden) en de voortgangsbewaking van het proces op ons genomen.

In het vorige SAM-Jaarboek (over het jaar 2022) heeft projectleider Nico van der Horst een uitgebreid artikel geschreven over de geschiedenis en de aanpak van het project Windmotoren in Wenum. In dat jaar heeft de SAM in haar hoedanigheid als stichting met ANBI-status, het project onder haar hoede genomen. Het project betreft het herstel van twee verschillende windmotoren: één aan het klompenpad Kopermolenpad, in eigendom van gemeente Apeldoorn en erkend gemeentelijk monument (de ‘klompenpad-motor’); en één aan de Grift, in eigendom van het Waterschap Vallei-Veluwe (de ‘Grift-motor’).

SAM heeft met succes diverse subsidies kunnen verwerven, waaronder een stevige financiële bijdrage van het Cultuurfonds (voormalig Prins Bernhard Cultuurfonds), een substantiële monumentensubsidie van de gemeente Apeldoorn, en een bijdrage van het Waterschap Vallei-Veluwe. De materiële en immateriële hulp van een aantal Wenumse bedrijven mag niet onvermeld blijven.

het
Cultuurfonds

Na het afnemen van de ‘klompenpad-motor’ zijn alle onderdelen precies opgemeten en gefotografeerd. Voor diverse onderdelen van de toren en de draaiende delen heeft de projectleider nauwkeurige werktekeningen gemaakt. Daarna kon de toren met gerestaureerd en nieuw materiaal opnieuw worden opgebouwd. Het bedrijf ‘Mannen van Staal’ in Leeuwarden heeft het draaimechaniek turbinelichaam hersteld. Andere onderdelen worden door dat bedrijf opnieuw gemaakt. Diverse onderdelen, waaronder de trap, worden door smederij De Reus in Vaassen geleverd. ‘Timmer en Aannemersbedrijf Harleman V.O.F. Wenum’ heeft afgelopen jaar de oorspronkelijke pompput van de klompenpad-motor kunnen herstellen. Zo wordt met vereende krachten door plaatselijke bedrijven meegewerkt om de windmotor aan het klompenpad zorgvuldig waar mogelijk te restaureren, en waar dat niet meer mogelijk is, de oorspronkelijke materialen ambachtelijk na te maken.

Om de aantrekkelijkheid aan het klompenpad te vergroten is door de gemeente een picknickbank beschikbaar gesteld en zal er een informatiebord

worden geplaatst. Ten aanzien van de veiligheid mag worden verwacht dat de windmotor met een eenvoudig hek zal worden beveiligd.

Het gehele restauratieproject wordt begeleid door een projectgroep, waarin gemeente Apeldoorn, het Waterschap, SAM en de werkgroep Natuur en Landschap zitting hebben.

Pompput uitgraven, leegpompen, opmeten en inventarisatie (met Rudy Wolfkamp en Roy Harleman).

Nieuwe toren en hersteld turbinelichaam (MvS) bij smederij De Reus in Vaassen.

Bezoek aan Stichting Windmotoren Wirdum (Fr1) door projectleider Nico van der Horst en René de Reus (geheel rechts). Veel informatie gekregen!

Na herstel putrand en plaatsen nieuwe ankers. Toestand op 1 december 2023. Thans onwerkbaar door hevige regenval en nog steeds maïs op rechter weiland.

De foto's zijn ter beschikking gesteld door Nico van der Horst.

- **Voortgang herstel Rijksmonumentale bruggen in De Parken**

Het andere herstelproject betreft het terugbrengen van historische elementen aan de Rijksmonumentale bruggen in het Oranjepark en in het Wilhelminapark. Dit project is aanvankelijk gestart als een zogenaamd adoptieproject van SAM, maar bleek al gauw omvangrijker te zijn dan verwacht. Vandaar dat het een stadsherstelproject is geworden. SAM-Stadsherstel vervult voor dit project de rol van projectleider en financieel beheerder. SAM-Stadsherstel heeft met succes subsidie aangevraagd bij het Erfgoedplatform en de gemeente, die beide de gevraagde subsidie hebben toegezegd.

Ook is subsidie aangevraagd bij het Cultuurfonds. Helaas heeft tot teleurstelling van het SAM-bestuur het Cultuurfonds besloten om geen subsidie toe te kennen aan dit project. Hierdoor komen we € 5.000 tekort voor het bruggenproject. SAM zal in het voorjaar van 2024 proberen om door schenkingen het resterende bedrag bij elkaar te sprokkelen.

U kunt ook nu al uw schenking overmaken op bankrekeningnummer NL02 RABO 0393 4367 72 van Stichting Apeldoornse Monumenten onder vermelding van 'Bruggenproject'. SAM heeft ANBI-status, zodat uw schenking belasting aftrekbaar is als u voldoet aan de daarvoor geldende voorwaarden.

De Rabobank heeft via haar programma Clubsupport een bijdrage geleverd van € 446,98 in 2022 en € 304,28 in 2023. Hartelijke dank aan onze donateurs die voor dit project hebben gestemd in de Rabo Clubsupport app.

Wijk De Parken met zijn monumentale huizen en prachtige groene parken is belangrijk voor het karakter van Apeldoorn. Onverbreekelijk onderdeel van het het Oranjepark en

het Wilhelminapark zijn de Rijksmonumentale bruggen in de Regentesselaan (Bloemenbrug) en de Generaal Van Heutszlaan. Beide bruggen dateren uit de jaren '20 van de vorige eeuw.

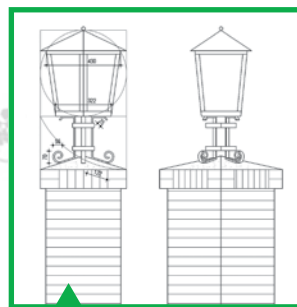
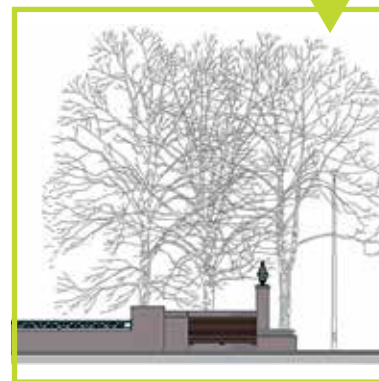
SAM wil de verloren gegane onderdelen van beide bruggen terugbrengen en in ere herstellen, zodat deze weer een waardevolle bijdrage leveren aan het stadsbeeld van De Parken.

Bij de brug in het Oranjepark worden de vier bloembakken op de hoeken overeenkomstig het oorspronkelijke ontwerp teruggebracht.

Bij de brug in het Wilhelminapark wordt het bestaande bankje vervangen door een vaste bank in de oorspronkelijke vorm. Op de nu nog lege kolom wordt de mooie smeedijzeren lantaarn weer hersteld.

Voor dit mooie en bijzondere project werkt SAM samen met verschillende diensten van de gemeente. Zo is er ook overleg om de oorspronkelijke beplanting op deze bruggen weer terug te laten komen.

De ontwerpen voor herstel van beide bruggen zijn gemaakt door de Apeldoornse restauratiearchitect Herman van Essen. Rob Dekker is gevraagd om de smeedijzeren lantaarn te maken.

TOT NU TOE GEPLANDE ACTIVITEITEN IN 2024

Cursus: verduurzamen van monumenten met versterking van cultuurhistorische waarde

In het kader van de activiteiten voor het Platform Monumenteigenaren, zal er in februari en maart 2024 opnieuw een cursus monumentenonderhoud plaatsvinden. Deze keer met als thema Verduurzamen van monumenten (en andere oude woningen) met versterking van cultuurhistorische waarde. Het Platform Monumenteigenaren is een gezamenlijk initiatief van Stichting Apeldoornse Monumenten en gemeente Apeldoorn.

Bij de afsluiting van de vorige cursus Monumentenonderhoud, in september 2022, spraken de ongeveer 100 deelnemers in de zaal hun voorkeur uit voor een cursus die in zijn geheel gewijd is aan verduurzaming van oude gebouwen, en dan vooral van oude woonhuizen (monumentaal of niet). Deze nieuwe cursus is een uitwerking van dat verzoek.

Cursusprogramma

- 1 14 februari Stappenplan tot verduurzaming van een oude woning; vergunningen, en regeling zonnepanelen
- 2 28 februari Ventileren en kozijnen, ramen en glas
- 3 20 maart Isolatie van wanden, vloer en dak
- 4 27 maart Diverse duurzame verwarmingssystemen en wanneer kies je wat

Deze keer streven we ernaar om de cursus interactiever te maken dan tot nu toe gebruikelijk was. We willen zoveel mogelijk aansluiten bij de vragen die deelnemers aan de cursus bezighouden. *Daarom wordt u nu al uitgenodigd om bij inschrijving voor de cursus uw verduurzamingsvragen mee te sturen met uw inschrijving.* Deze onderwerpen zullen zoveel mogelijk worden meegenomen in de cursus.

Plaats

ACEC, Roggestraat 44 (achter Museum CODA).

Tijd en programma

- 19.00 - 19.30 Ontvangst met koffie/thee
19.30 - 20.15 Presentatie over het thema van de avond
20.15 - 20.30 Pauze
20.30 - 21.30 Gelegenheid voor beantwoorden van de ingestuurde vragen door een panel en discussie met de zaal. Voorbeeldmaterialen van toepassing op het thema van de avond zullen, zo mogelijk, aanwezig zijn
21.30 - 22.00 Gelegenheid tot napraten; deuren sluiten om 22.00 uur.

Kosten

€ 7,50 per persoon per avond (voor koffie/thee en een bijdrage in de kosten). U kunt zich aanmelden voor alle cursusavonden of voor een selectie van de avonden.

Aanmelden: Stuur een email naar het secretariaat van de cursus, Marja Berkhoff: m.berkhoff@xs4all.nl onder vermelding van de naam van de deelnemer(s), en de avond(en) waarvoor u zich inschrijft en uw verduurzamingsvragen. En maak het betreffende bedrag over naar IBAN NL02 RABO 0393 4367 72 van de Stichting Apeldoornse Monumenten onder vermelding van *Cursus monumentenonderhoud*. U ontvangt per email een bevestiging van uw aanmelding van Marja Berkhoff.

Tenslotte

Deelname aan de cursus is open voor alle belangstellenden. De cursus is ontwikkeld voor het Platform Monumenteigenaren. Het lidmaatschap van het Platform is kosteloos. Leden worden per e-mail op de hoogte gehouden van activiteiten waarvoor zij zich als eersten kunnen aanmelden. Voor deelname aan activiteiten zal in de meeste gevallen een kleine, kostendekkende vergoeding worden gevraagd.

Josée Hulshof,
Stichting Apeldoornse Monumenten
Coraline Vester en Masja Parlevliet,
gemeente Apeldoorn
Albert van Dam,
Energieregisseur van De Parken
Marja Berkhoff,
cursussecretariaat

Donateursavond: fabrieksschoorstenen in Nederland en Apeldoorn

Op pagina 18 kunt u lezen dat 2023 het Europese jaar van Fabrieksschoorstenen was, waarvoor een uitputtende inventarisatie is gemaakt van de nog bestaande fabrieksschoorstenen in Apeldoorn. Reden om samen met de STIF (Stichting Fabrieksschoorstenen) een donateursavond aan dit onderwerp te wijden.

Plaats

Optioneel bezoek aan de prachtig gerestaureerde schoorsteen aan Hoogakkerlaan 2 (op tien minuten lopen van ACEC). De donateursavond is zoals gebruikelijk in ACEC, Roggestraat 44.

Tijd en programma

18.45 - 19.00	Optioneel bezoek aan de gerestaureerde schoorsteen Mensing Wasbeits en Faience, Hoogakkerlaan 2 . De eigenaar, de familie Reijerman, vertelt u graag over de geschiedenis van de schoorsteen, hun inspanningen om de financiering van de schoorsteen rond te krijgen, en de restauratie. Na dit korte bezoek lopen de deelnemers naar ACEC voor koffie/thee en de rest van het programma	20.30 - 20.45	Pauze
19.00 - 19.30	Ontvangst met koffie/thee in ACEC	20.45 - 21.15	Hans van de Water, ex-bestuurder van SAM: Inventarisatie van fabrieksschoorstenen in Apeldoorn, speurwerk, bevindingen en beeld materiaal
19.30 - 19.45	Welkom, kennismaking met de nieuwe bestuursleden van SAM en andere mededelingen van het bestuur	21.15 - 21.30	Uw vragen en opmerkingen over gebouwd erfgoed in Apeldoorn
19.45 - 20.30	Arjan Barnard (Stichting Fabrieksschoorstenen): Fabrieksschoorstenen in Nederland	21.30 - 22.00	Gelegenheid tot napraten met een drankje; deur sluit om 22.00 uur.

Kosten

Deelname is kosteloos voor SAM-donateurs.

Aanmelden

Stuur een mail naar info@apeldoornsemonumenten.nl onder vermelding van uw naam en uw deelname wel/niet aan het bezoek aan de schoorsteen aan de Hoogakkerlaan 2; en uw deelname wel/niet aan de donateursavond in ACEC.

ACHTERGRONDARTIKEL: SCHOORSTENEN IN APeldoORN

Hans van de Water

Schoorstenen zijn van alle tijden. Al sinds de mensheid een dak boven z'n hoofd kreeg en daaronder vuur stookte om te koken of warm te blijven, werden rookgassen afgevoerd. Eerst via een gat in het dak van de hut, maar vanaf het moment dat er stenen huizen en gebouwen kwamen maakte men gebruik van gemetselde stenen schoorstenen, ook vandaag de dag nog.

Sommige architecten ontwierpen schoorstenen op hun bouwwerk als signatuur van hun ontwerpstyl, zoals bijvoorbeeld de bekende Apeldoornse architect Henk Wegerif dat begin 20e eeuw deed bij zijn eigen woonhuis 'De Pasch' aan Regentesselaan 11 en bij het eveneens door hem ontworpen woonhuis 'op den Paschviever' van zijn zus Aagje aan Regentesselaan 12.

*Regentesselaan 11:
let op de vormgeving
van de hoeksteunen,
onderaan rond en daar-
boven vierkant. Dit is
ook toegepast bij de
staanders van de luifels
en poten van de tuinstoelen.*

*Regentesselaan 12:
een half rond motief.*

In dit artikel willen we echter vooral kijken naar Fabrieksschoorstenen. Dit soort schoorstenen verscheen in grote aantallen ‘all over the world’, in de tijd van de industriële revolutie (midden 19e eeuw) toen de stoommachine zijn intrede deed als aandrijfkracht voor machines in fabrieken en werkplaatsen. Ook werden er sinds die tijd veel schoorstenen gebouwd als rookgasafvoer van ovens waarin uiteenlopende producten werden gebakken, zoals onder andere bakstenen, aardewerk en dergelijke, of als uitlaatpijp van allerlei warmwaterketels en verwarmingsketels van grote gebouwencomplexen, zoals bijvoorbeeld ziekenhuizen. Bijna alle nog bestaande schoorstenen dienden voor deze functies.

De hoogte en diameter van de benodigde schoorsteen werd berekend op basis van hoeveelheid en soort af te voeren (rook)gassen.

De hoogte werd ook afgestemd op de omringende bebouwing. Cruciaal was evenwel de door de afmetingen gecreëerde ‘trek’ in de schoorsteen.

Zo ontstond vooral in industriegebieden een woud aan schoorstenen, vaak voorzien van de betreffende fabrieksnaam, maar ook wel met andere reclame-uitingen. Naar verluidt zouden er in Nederland meer dan 10.000 schoorstenen hebben gestaan, waarvan er momenteel nog slechts zo’n 600 à 700 over zouden zijn. Deze aantallen zijn ontleend aan informatie van STIF (Stichting Fabrieksschoorstenen) de vrijwilligersorganisatie die zich inzet voor het documenteren van schoorstenen en waar mogelijk voor behoud en/of restauratie ervan, zeg maar ‘de SAM van de schoorstenen’, maar dan landelijk (<https://stif.nl/stif/>).

Ook in Apeldoorn wemelde het van schoorsteenpijpen bij fabrieken, maar ook bij wasserijen waarvan er hier tientallen waren vanwege het schone water op de Veluwe. Hoeveel fabrieksschoorstenen er ooit in Apeldoorn gestaan hebben is niet exact bekend. Mede omdat 2023 het internationale jaar van de fabrieksschoorsteen was, heeft SAM, op verzoek van de gemeente, zich ingezet om de in de gemeente Apeldoorn nog bestaande schoorstenen in kaart te brengen.

Vooralsnog zijn er in de gemeente Apeldoorn negen schoorstenen gevonden, waarvan sommigen nog geheel intact en in goede conditie zijn, terwijl anderen er nog maar gedeeltelijk staan en/of in slechte staat verkeren. Hieronder een overzicht:

Nettenfabriek ANZA

Veldhuisstraat 7, Apeldoorn
bouwjaar: ca. 1950
hoogte: ca. 30 m
conditie: goede staat
status: gemeentelijk monument

Zwitsal-fabrieken

Vlijtseweg 114, Apeldoorn
bouwjaar: 1947/1948
hoogte: ca. 20 à 22 m
conditie: afgetopt/redelijke staat
status: gemeentelijk monument

Mensing Wasbeits en Faience

Hoogakkerlaan 2, Apeldoorn
bouwjaar: 1907
hoogte: ca. 18 m
conditie: in restauratie
status: gemeentelijk monument

Smederij Eikendal

Hoofdstraat 160, Apeldoorn
bouwjaar: 1881
hoogte: ca. 10 à 12 m
conditie: half/slechte staat
status: gemeentelijk monument

Vulcaniseerbedrijf Hellendoorn

Hogekampweg 38, Apeldoorn
bouwjaar: 1942
hoogte: ca. 10 à 12 m
conditie: half/slechte staat
status: niet beschermd

Wasserijsmolen

Bouwhofweg 18, Ugchelen
bouwjaar: 1897
hoogte: ca. 6 à 8 m
conditie: half/gerestaureerd
status: gemeentelijk monument

Tullekensmolen

Tullekensmolenweg 33,
Beekbergen
bouwjaar: ca. 1904
hoogte: ca. 12 à 15 m
conditie: half/matige staat
status: gemeentelijk monument

De Middelste Molen

Kanaal-Zuid 499, Loenen
bouwjaar: ca. 1890
hoogte: ca. 15 m
conditie: gerestaureerd
status: Rijksmonument

Lona Karton v/h Wed. J.W. Schut

Voorsterweg 38, Loenen
bouwjaar: ca. 1921
hoogte: ca. 15 à 20 m
conditie: matige staat
status: niet beschermd

De schoorsteen bij de Nettenfabriek aan de Veldhuisstraat is de hoogste van de overgebleven schoorstenen in Apeldoorn. Deze schoorsteen komt prominent aan de orde in het Masterplan Veldhuis, de stadsuitbreidingsplannen voor dit gebied waar de komende jaren een kleine duizend woningen moeten komen. De schoorsteen wordt in deze plannen ingebed in het 'learning district' met onderwijsinstellingen en zo'n 170 studentenstudio's. In de huidige plannen blijven er open zichtlijnen op de schoorsteen, al zal het wel wennen worden om dit hoogste gebouw in de omgeving te zien verkleinen tot een schoorsteentje dat niet half zo hoog zal zijn als de omringende hoogbouw. Zie pagina 10.

De schoorsteen bij Hoogakkerlaan 2 was al een paar jaar hard aan restauratie toe. Inmiddels is dat in 2023 ook daadwerkelijk gebeurd door een gespecialiseerde schoorsteenbouwer.

De particuliere eigenaar van de schoorsteen, die met zijn gezin woont in de tot gezellig woonhuis omgebouwde wasbeitsfabriek waartoe de schoorsteen behoorde, heeft het benodigde budget voor de restauratie bijeengeharkt via subsidies (de gemeente heeft een significante bijdrage geleverd), donaties en crowdfunding. Voor dat laatste moest uiteraard de nodige publiciteit worden gegenereerd en daarom was de schoorsteen in 2022 één van de deelnemende monumenten aan de Open Monumentendagen.

Sindsdien heeft SAM de ontwikkelingen rond de restauratie op de voet gevolgd en tijdens de uitvoering ook kennis gemaakt met de eerdergenoemde Stichting Fabrieksschoorstenen (STIF).

Dat heeft ertoe geleid dat bestuursleden van STIF zich bereid verklaard hebben om tijdens een SAM-donateursavond op 9 april 2024 te komen vertellen over hun kijk op en kennis van fabrieksschoorstenen in Nederland (zie uitgebreide aankondiging op pagina 32).

Zoals in bovenstaand overzicht te lezen is, zou de schoorsteen van smederij Eikendal, achter Hoofdstraat 160, de oudste in Apeldoorn nog bestaande schoorsteen zijn. Het bouwjaar 1881 is ontleend aan het krantenartikel uit 1931 dat verhaalt over de historie van deze smederij. Dit artikel schetst een prachtig sfeerbeeld van hoe een jonge ondernemer in het dorp Apeldoorn van eind 19e eeuw met noeste arbeid voldoende wist te verdienen om zijn bijbehorende oorspronkelijk bescheiden dorpse winkelpandje te kunnen vervangen door een glorieus winkelpand met bovenwoning in Art Nouveau-stijl. Dat beeld willen we tot besluit van dit schoorstenenartikel hierna met u delen.

De bijzondere geschiedenis van de schoorsteen Smederij Eikendal

- **Schoorsteenmysterie opgelost!**

Dit artikel in de Nieuwe Apeldoornsche Courant van 11 april 1931 onthult de ware geschiedenis van de Schoorsteen achter Hoofdstraat 160 (zie de transcriptie op pagina 40 t/m 43).

Op dat adres (toen nog Dorpstraat AA303) werd in 1881 door timmerman Van de Kraats een smederij met schoorsteen gebouwd voor de toen 27-jarige J. Eikendal.

Kadastraal gezien behoort tegenwoordig het smederijpand echter bij Hoofdstraat 148 en dat was het adres van Bakkerij Vonk.

(Nieuwe Apeldoornsche Courant, 11 april 1931)

Na een halve eeuw

A.s. Maandag een zeldzaam zaken-jubileum. Dan wordt herdacht, dat de heer J. Eikendal den 12 April 1881 een winkelzaak in ijzerwaren, annex smederij, opende aan de Dorpsstraat.

Wij geven een eenvoudig relaas van een gewone geschiedenis, maar waaruit duidelijk blijkt, hoe Apeldoorn in korten tijd tot ontwikkeling is gekomen en in een halve eeuw groeide van een klein dorp tot een niet onbeteekenende stad; nu reeds de derde in grootte van de provincie Gelderland.

Terugkerend tot ons uitgangspunt vertellen wij de ervaringen van een jonge, energieke smidsgezel, die door noeste vlijt en groote zuinigheid, zich heeft opgewerkt tot een gezeten middenstander en zich een eervolle plaats wist te verwerven in onze gemeenschap. De heer J. Eikendal, zoon van een smidsbaasje in Beekbergen, heeft, naar de goede gewoonte dier dagen, zijn bekwaamheid en routine in het vak grootendeels opgedaan, door zich te verhuren bij verschillende bazen buiten zijn woonplaats.

Trouwplannen drongen hem te overwegen waar hij voor “zichzelf zou beginnen” en welke plaats het meest geschikt was voor het opzetten van een zaak. Harskamp en Apeldoorn kwamen in ernstige aanmerking.

Lang is gewikt en gewogen, tot ten slotte de keuze viel op Apeldoorn.

Wel een bewijs van hoe weinig beteekenis dit onaanzienlijke dorpje toen nog was, daar het in Harskamp een evenwichtige concurrente had.

Zoo was dus over de woonplaats beslist.

De gemeente was uitgestrekt, de bevolking gering én overal verspreid.

Welk plekje moest worden uitgezocht, dat de beste kansen van slagen kon bieden?

In aanmerking kwamen een huis in de Pasch (waar nu het pand van den heer Kroeseklaas staat) en een huisje aan de Dorpsstraat, vlakbij de Kapel.

Ook nu weer was het wikken en wegen.

De gesteldheid van de Dorpsstraat gaf den doorslag.

De jonge man begreep zeer wel, dat het verkeer de best onderhouden wegen zoekt, en daarom koos hij den harden weg., ook al was er veel, dat pleitte voor het pand in de Pasch.

De inrichting van de nieuwe smederij gaf moeilijkheden. Als knecht had de jonge ondernemer het laatst gewerkt in Brummen; daar werden dan ook de verschillende benodigdheden klaargemaakt, en bij gebrek aan eenig vervoermiddel, was de aankomende baas verplicht enkele malen in de week den weg naar Brummen te voet af te leggen en zijn inventaris, bij gedeelten, op den rug te dragen naar de nieuwe zaak. 't Ging toen ook niet gemakkelijk iets te beginnen en zoowel letterlijk als figuurlijk moesten de schouders er onder worden gezet.

Het woonhuis met winkel stond naast het oude pand van Roeterdink.

Denkt u nu niet aan een flink gebouwd huis met groote winkelramen, zoals wij die nu kennen.

't Was een klein huisje; zoodat een volwassen man van den grond met zijn handen het dak kon bereiken. Om de exploitatie mogelijk te maken, was het noodig, dat nog een gedeelte van het huis werd verhuurd. De eerste huurder was de heer v. d. Bosch, die later zijn zaak verplaatste naar de andere zijde van de Hoofdstraat (nu hoek Kinsbergenstraat), terwijl in 1896 het winkelgedeelte werd gehuurd door den heer Rietberg, die daar de eerste rijwielzaak in Apeldoorn vestigde.

Op 27-jarigen leeftijd begon de heer J. Eikendal zijn zaak aan de Dorpsstraat, en trad vier maanden daarna in het huwelijk met mej. Kimmels uit Winterswijk.

De smederij, vlak naast het huis werd gebouwd door den timmerman Van de Kraats uit het Zandpad (nu Piet Joubertstraat).

Apeldoorn was toen nog zeer primitief en nog maar nauwelijks Beekbergen op zij gekomen. Dat de tijd, waarin Eikendal begon, niet rooskleurig was, blijkt uit de Apeld. Crt. van 4 Juli 1885: Wat zijn de tijden veranderd!

Klagende gaan velen de wereld door. Malaise nu hier, dan daar. Er wordt niet verdiend en er heerscht een stilstand in de zaken, gelijk men dien in een tijdsverloop van vele jaren niet heeft gehad”.

Aan de smederij was gedurende langen tijd verbonden een inrichting voor hoefbeslag.

Deze werd op 't onverwachts opgeheven. Een gemeentelijke verordening verbood het beslaan van paarden anders dan in de smederij. Een wild paard was niet binnen te houden, en ondanks het verbod geschiedde de operatie op het pleintje vóór de smederij. 't Gevolg een berisping van den gemeentelijke veldwachter Kramer, die geheel te onpas daar passeerde. De smidsbaas, toch al wat kort aangebonden met een onhandelbaar paard nog minder tot rustig overleg gestemd, beet den plichtgetrouwen veldwachter toe, in wat krachtige termen: “k Heb maling aan jou en je burgemeester.” Gevolg: een boete van f 100.

Men liet toen niet spotten met het gezag en wist den weerbarstige wel te doen buigen.

Tweede gevolg: het hoefbeslag werd er aan gegeven; zeker ook uit vrees voor meerdere conflicten (of hier ook zelfkennis was!).

De klanten wisten de smederij toch wel te vinden. De specialiteit ervan was de vervaardiging van hakken en bijlen, die, als hand-smeedwerk, jarenlang verkocht

werden voor resp. f 0.80 en f 1.10 per stuk aan de boeren uit Uddel en Hoog-Soeren. Ook de winkelzaak had haar specialiteit: De potkachels, waarvan Eikendal den alleenverkoop had waren, tot in den verren omtrek, gezocht. En dat zij van deugdelijke constructie waren, bewijst het feit, dat nu nog, na veertig jaren, in sommige woningen deze potkachels in gebruik zijn.

Als een herinnering aan oud-Apeldoorn nog dit kiekje:

Jan van Rijn, gemeentereiniger zonder aanstelling, houdt en rustpooze voor het huis van Eikendal, waar hij gewoon is zijn elf-uurtje, in den vorm van een kop sterke koffie te ontvangen. In dezen tijd werden alleen paarden gebruikt voor rijtuigen en vrachtwagen. Het natuurlijk gevolg van de paardentractie leverde aan Jan van Rijn een bron van inkomsten.

Gewapend met kruiwagen en bezem, houdt hij de wegen schoon, bewijst daarmee zichzelf en de gemeenschap een dienst en is de pionier geworden van den reinigingsdienst, die, na een halve eeuw, uitgroeide tot een bloeiend bedrijf, dat per jaar aan de gemeente f 100.000 kost. En dat na zulk een sober begin!

Vooral op marktdagen liep het druk in de jonge zaak; zij was een toonbeeld van de zich ontwikkelende gemeente, waarin zij gevestigd was.

Door harde inspanning nam zij in beteekenis en grootte toe en werd zij een der eerste, in dit genre, van Apeldoorn.

In 1903 is het tegenwoordige, moderne winkelhuis gebouwd, aan de Hoofdstraat 160, terwijl de smederij daarachter werd aangebouwd.

De andere vrijgekomen grond is benut tot het bouwen van de naastliggende winkelhuizen.

Na vijf-en-twintig jaren kon de heer Eikendal de zaak in handen geven van zijn beide zoons, en kort daarna heeft de tegenwoordige eigenaar, de heer G.J. Eikendal, den winkel en de smederij geheel voor eigen rekening overgenomen. Dus ook hij staat welhaast het vierde eener eeuw aan het hoofd van den nog altoos goed renderenden winkel en nog steeds is er werk voor de smederij.

De moderne techniek heeft het oude handwerk niet geheel kunnen verdringen en hoewel er veel is veranderd, alles gemoderniseerd, de winkel en ook de gemeente Apeldoorn, in die vijftig jaren, de tegenwoordige eigenaar is gebleven een man van

den ouden, goeden stempel. terdege rekening met wat het moderne leven vraagt, maar is in en onder alles gebleven een eenvoudig, degelijk zakenman, trotsch op zijn geboorteplaats en die als nijver middenstander Apeldoorn lief heeft, en ook haar voortgaanden groei met blijdschap gadeslaat.

Apeldoorn begint langzaam geschiedenis te krijgen! Zakenjubilea, zooals in den laatsten tijd meerdere voorkwamen, zijn zoovele bladzijden, die tezamen het boek der historie van deze gemeente uitmaken. Op dezen dag van herdenken den jubilaris onze gelukwensen. Behoude zijn zaak de goede reputatie, die zij zich sinds een halve eeuw verwierf.

Op de Hoofdstraat is het wederom feest; de Dorpsstraat behoort tot het verleden, een grootsche naam is daarvoor in de plaats gekomen, maar dit blijve, ook in de toekomst: de noeste ijver, volhardende inspanning en spaarzame zuinigheid, waardoor een vorig geslacht Apeldoorn tot aanvankelijk bloei heeft gebracht. Moge de middenstand van Heden even ijverige bouwers zijn voor het Apeldoorn van Morgen.

A., 7-4-'31.

MEDEDELINGEN VAN HET BESTUUR

Statutenwijziging

In de loop van 2023 heeft het SAM-bestuur de statuten gewijzigd. Dit was hoognodig daar dit sinds de oprichting van de SAM in 1987 nog niet was gebeurd, terwijl veel wetgeving in de tussentijd is gewijzigd. De aangepaste statuten zijn nu consistent met de gewijzigde wetgeving omtrent ANBI-status, bescherming persoonsgegevens en andere van toepassing zijnde wetgeving. Het bestuur is Leo Kok veel dank verschuldigd voor de penvoering van de statutenwijziging. SAM-donateurs kunnen de gewijzigde statuten opvragen door het sturen van een email aan info@apeldoornsemonumenten.nl

Aantal donateurs

Op 31 december 2022 had SAM 373 donateurs, per 31 december 2023 zijn dat er 366.

Samenstelling bestuur

Het bestuur van Stichting Apeldoornse Monumenten per 1 januari 2023:

<i>Josée Hulshof</i>	<i>voorzitter</i>
<i>Ed van Gent</i>	<i>gedelegeerd bestuurder</i>
	<i>SAM-Stadsherstel</i>
<i>Corrie van de Kraats</i>	<i>secretaris</i>
<i>Willem Beumer</i>	<i>penningmeester</i>
<i>Herma van Dorth</i>	<i>PR/Communicatie/ Evenementen</i>
<i>Hans van de Water</i>	<i>algemeen bestuurslid, tot 15 mei 2023</i>
<i>Leo Kok</i>	<i>vice-voorzitter, tot 15 oktober 2023</i>

- **Nieuwe bestuursleden**

Per 1 januari 2024 zullen de heer Erik Rinia en mevrouw Inez Overweel toetreden tot het SAM-bestuur.

Mijn naam is *Erik Rinia*. Ik ga me als erfgoeddeskundige voor allerlei onderwerpen voor Stichting Apeldoornse Monumenten inzetten. Ik ben afgestudeerd als architectuur-

en stedenbouwhistoricus aan de Universiteit van Groningen en ben 13 jaar werkzaam geweest als beleidsadviseur bij verschillende gemeenten. Momenteel werk ik als adviseur erfgoed bij het Oversticht in Zwolle. Hoewel ik niet woonachtig ben in Apeldoorn heb ik wel affiniteit met deze gemeente. Mijn middelbare schoolperiode speelde zich hier af en gedurende mijn studententijd was ik veel op Paleis het Loo te vinden. Mijn familie is nog steeds woonachtig in Apeldoorn.

In 2023 heb ik als jurylid SAM mogen adviseren bij het toekennen van de SAM-Restauratieprijs. Een mooie gelegenheid om bekend te raken met de activiteiten van SAM. Stichting Apeldoornse Monumenten zet zich als onafhankelijke belangenorganisatie in voor het behoud, versterken en onder de aandacht brengen van het Apeldoorns erfgoed. En daar wil ik graag als bestuurslid mijn steentje aan bijdragen.

Na ruim veertig jaar op de Utrechtse Heuvelrug te hebben gewoond ben ik twee jaar geleden met mijn partner naar Apeldoorn verhuisd. Mijn naam is *Inez Overweel* en als nieuwkomer

ben ik op zoek gegaan naar de historie van de stad en omgeving. Het boeit mij hoe een stad in de loop der tijd gevormd is.

Zowel de oude gebouwen als de stadsvernieuwing interesseren mij. Via het Erfgoedplatform Apeldoorn kwamen verschillende organisaties in beeld die zich bezighouden met de historie. Als vrijwilliger van de Open Monumentendagen leerde ik SAM kennen en kreeg ik na persoonlijke kennismaking de kans om deel uit te maken van het bestuur.

Een mooie gelegenheid om na mijn werkzaam leven bij te dragen aan het behoud van het gebouwde erfgoed in en rond Apeldoorn.

Begin 2023 heeft Hans van de Water te kennen gegeven dat hij na elf jaar zijn functie in het SAM-bestuur wil neerleggen. SAM is Hans bijzonder erkentelijk voor zijn fenomenale inzet bij de organisatie van de Open Monumentendagen. Zijn encyclopedische geheugen van locaties en gebeurtenissen en zijn uitgebreide netwerk (beter gezegd: kring van vrienden en kennissen) maakten hem tot spil in het SAM-bestuur.

Op deze plaats willen wij Hans nogmaals bedanken voor zijn bijdrage aan de bescherming van het gebouwde erfgoed in Apeldoorn en voor de vele fantastische edities van de Open Monumentendagen die hij mogelijk heeft gemaakt.

Op zijn beurt liet Leo Kok weten dat hij per 15 oktober 2023, na vijf jaar, zijn functie in het bestuur wil neerleggen. Leo was sinds 2018 voorzitter van SAM-Holding (de overkoepelende stichting van SAM-Erfgoed en SAM-Stadsherstel) en vanaf 2022 vice-voorzitter. Leo heeft met zijn inzet SAM stabiliteit en continuïteit verschaft.

In 2023 gaf hij leiding aan de beide jury's voor de SAM-Fotoprijs en de SAM-Restauratieprijs, en aan de statutenwijziging.

SAM is Leo grote erkentelijkheid verschuldigd.

**Stichting
Apeldoornse
Monumenten**

COMMUNICATIE MET DONATEURS EN BELASTINGVRIJE SCHENKINGEN

Communicatie met donateurs

Als Stichting Apeldoornse Monumenten willen wij graag met name onze donateurs informeren over onze activiteiten en nieuwtjes. Dat doen we op verschillende manieren. Natuurlijk is er de SAM-website www.apeldoornsemonumenten.nl waarop regelmatig nieuws wordt vermeld en op Facebook [#StichtingApeldoornseMonumenten](https://www.facebook.com/StichtingApeldoornseMonumenten). Ook ontvangt iedere donateur per post jaarlijks het SAM-Jaarboek en het programmaboekje van de Open Monumentendagen. Daarnaast versturen we ieder jaar meerdere nieuwsbrieven en uitnodigingen voor SAM-bijeenkomsten. Omdat ook SAM op de kleintjes moet letten, versturen we die uitsluitend via e-mail.

Correspondentie via het SAM-secretariaat (info@apeldoornsemonumenten.nl) wordt steeds gebruikelijker. We ontvangen regelmatig berichten van SAM-donateurs die zich zorgen maken over erfgoed in Apeldoorn. Zo maakt men zich zorgen over mogelijke sloop of verbouwingen van monumentale panden en de invloed daarvan op het straatbeeld, over behoud van kunstwerken bij sloop van gebouwen, men vraagt informatie over het aanvragen van subsidies, enzovoort. We verdiepen ons in elk van die meldingen en proberen de indiener binnen een paar dagen antwoord te geven. Soms kunnen we de zorgen wegnemen of doorgeleiden naar anderen die behulpzaam kunnen zijn bij een oplossing. Wij moedigen onze donateurs aan om contact met ons te zoeken via het SAM-secretariaat, zodat u de ogen en de oren van het SAM-bestuur bent in de Apeldoornse gemeenschap.

Mocht u het afgelopen jaar geen mails van ons ontvangen hebben, dan kan dat erop duiden dat wij niet over uw actuele e-mailadres beschikken. Wilt u dan de moeite nemen dit alsnog kenbaar te maken? Dat kan via de website of door een e-mail te sturen naar info@apeldoornsemonumenten.nl

Personen die er geen prijs meer op stellen om benaderd te worden kunnen dat schriftelijk kenbaar maken aan de donateursadministratie van Stichting Apeldoornse Monumenten:

Roggestraat 44, 7311 CD Apeldoorn of per e-mail aan info@apeldoornsemonumenten.nl

Een uitgebreide privacyverklaring staat op de website www.apeldoornsemonumenten.nl

Wat zijn belastingvrije schenkingen?

Een gift is een schenking, éénmalig of periodiek, door een privépersoon of zakelijk. U mag een gift onder voorwaarden aftrekken als deze gedaan wordt aan onder andere een algemeen nut beogende instelling (ANBI). Stichting Apeldoornse monumenten heeft ANBI-status.

- **Giften als privépersoon**
Eenmalige giften

Wordt een gift gedaan als privépersoon, dan geldt een drempelbedrag. De eerste 1% van het zogeheten drempelinkomen (dat is het inkomen van box 1, 2 en 3 bij elkaar) mag niet worden afgetrokken. Tevens geldt een maximum van 10% van dit inkomen.

- **Periodieke giften**

Als u maximaal wilt profiteren van het belastingvoordeel, dan kunt u een periodieke schenkingsovereenkomst aangaan met een ANBI (zoals Stichting Apeldoornse Monumenten).

In deze overeenkomst wordt vastgelegd, dat er voor minimaal vijf jaar een vast bedrag per jaar wordt geschonken. Hierdoor is de bijdrage jaarlijks geheel aftrekbaar van de inkomstenbelasting.

De periodieke schenkingsovereenkomst kan op twee manieren worden vastgelegd:

1. Bij de notaris
2. In een schriftelijke (onderhandse) overeenkomst tussen de gever en de ANBI.

Contante giften zijn sinds 2021 niet langer aftrekbaar.

• Zakelijke giften

Door een eenmanszaak/VOF

Giften van een eenmanszaak/vof zijn in principe aftrekbaar voor zover deze een zakelijk belang dienen. Een gift verlaagt dus de (fiscale) winst. Ondernemers hebben recht op een MKB-winstvrijstelling van 14%, dat wil zeggen dat van de fiscale winst 14% niet in aanmerking wordt genomen. Dit geldt ook voor kosten.

Een voorbeeld: van een gift van € 100 is maximaal € 86 aftrekbaar.

Door een rechtspersoon

Giften aan een ANBI mogen van de winst worden afgetrokken. Per jaar bedraagt de aftrek ten hoogste 50% van de winst, met een maximum van € 100.000. De giften moeten schriftelijk bewezen kunnen worden.

COLOFON

SAM Jaarboek 2024

met terugblik op 2023

is een uitgave van Stichting
Apeldoornse Monumenten

Website en e-mailadres

www.apeldoornsemonumenten.nl
info@apeldoornsemonumenten.nl

Postadres

Stichting Apeldoornse Monumenten
Roggestraat 44
7311 CD Apeldoorn

Bankrekening

NL02 RABO 0393 4367 72
t.n.v. penningmeester SAM
minimum donatie € 25,- p/jr

Eindredactie

Herma van Dorth

Foto's

Eigen materiaal, tenzij anders aangegeven

Vormgeving & DTP

Hans Apon, DTP-studio Pontifix

Drukwerk

B&K Repro Service Apeldoorn

Oplage

750 stuks

Stichting Apeldoornse Monumenten
is aangesloten bij het
Erfgoedplatform Apeldoorn (EPA)

**Stichting
Apeldoornse
Monumenten**

www.apeldoornsemonumenten.nl

© 2024, *Stichting Apeldoornse Monumenten*